

رویکرد دوشنبه به تهدید داعش در تاجیکستان

- فرزاد رضانی بونش

مرکز بین المللی مطالعات صلح

واژگان کلیدی: تهدید داعش در تاجیکستان، داعش در تاجیکستان، دوشنبه و داعش، تاجیکستان، تهدید داعش

در سالهای اخیر گرایشهای تندرو گروه‌هایی همانند القاعده و داعش توانسته‌اند بر بخشی از مردم تاجیکستان تاثیر منفی گذارند. همین امر باعث شده که تاجیکستان از یکسو با بحث حضور و نفوذ داعش در خاک خود مواجه باشد و از سوی دیگر، حضور اتباع تاجیک در صف تروریست‌های گروه‌هایی همانند داعش را با نگرانی دنبال کند. نوشتار زیر به بررسی این وضعیت می‌پردازد.

تاجیک‌های داعشی:

در یک سال گذشته رسانه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی خبرهایی چند از حضور تاجیک‌ها در بین نیروهای داعش در عراق و سوریه داده‌اند. چنانچه در یک سال گذشته از یک سو حمله انتحاری در برخی شهرهای عراق توسط تروریست‌های تاجیکستانی چون «ابوعلی التاجیکی» انجام می‌گرفت و در وهله دیگری پس از اعلام خبر انتصاب یک تبعه تاجیک به سمت فرماندهی یکی از شهرهای تحت کنترل نیروهای تروریستی داعش در سوریه این امر نمود بیشتری یافت. در واقع نوع عملکرد و رویکرد داعشی‌های تاجیک نشان می‌داد که تاجیک‌ها بخوبی توانسته‌اند خود را در جنگ نشان دهند و مورد اعتماد سران گروه تروریستی داعش قرار گیرند. جدا از این هر چند «نصرت نظراف» اهل کولاب تاجیکستان با لقب «ابو خالد کولابی»، شاخه تاجیکی داعش را در سوریه هدایت می‌کرد اما خبر پیوستن «گلمراد حلیم اف» فرمانده سابق پلیس ویژه وزارت کشور تاجیکستان (که 2 ماه قبل به سازمان تروریستی داعش پیوسته بود و اخیراً در حمله هوایی ارتش سوریه کشته شد) دولت و جامعه تاجیکستان را شوک فروبرد. در این بین اکنون نیز شمار دقیقی از تاجیکان گروهک تروریستی داعش وجود ندارد اما برخی گزارشها حکایت از آن دارد که حدود 200 تا 600 نفر از آنها در صفوف داعش در سوریه و عراق فعالیت دارند و تاکنون 100 تن از آنها کشته شده‌اند. در این راستا جهادی‌های اهل آسیای مرکزی و انتصاب تاجیک‌هایی به عنوان «امیر» می‌تواند به معنی قدرت بیشتر تاجیک‌ها و آموزش نظامی بهتر آنها داشته باشد.

نگاه دوشنبه به خطر داعش:

در واقع تاجیکستان در یک سال گذشته کوشیده است تا با اتخاذ سیاست هایی داخلی، منطقه ای و بین المللی در مقابل حضور داعش و نیروهای هوادار آن در تاجیکستان بایستد. در این راستا در بعد داخلی دولت امامعلی رحمان فشار بر بزرگترین گروه اپوزیسیون تاجیکستان موسوم به "حزب نهضت اسلامی تاجیکستان" را به شدت افزایش داده است. چنانچه دولت تلاش می کند قرائت خاص و محدود خود از اسلام را ارائه کند و جریان های اسلامی را به شدت تحت کنترل خود در آورد. در این راستا با رویکردهایی همانند کنترل مذهبی شهروندان، حمایت از اسلام سنتی و میانه رو و تلاش برای استفاده از آن در مبارزه با انواع اسلام وارداتی و افراطی، ترویج سکولاریزم، جلوگیری از تأمین بودجه و کمک اجتماع های اسلامی محلی توسط سازمان های خیریه بین المللی و سازمان های اطلاعاتی عربی و غربی، اتخاذ محدودیتهایی درباره سفر جوانان برای تحصیل در موسسه های اسلامی خارجی؛ ممنوع یا محدود کردن فعالیت سازمان های خیریه اسلامی خارجی از موج تندروی و سلفیت و گرایش های تندروانه جلوگیری کند و حتی اخیراً اعلام کرد تابعیت آن دسته از شهروندان خود را که به همکاری با داعش یا مشارکت در جنگ های آن متهم شوند، لغو و آنها را از تمامی حقوق محروم میکند. در واقع دولت دامنه این امر را تا حدی گسترش داده که موجب اعتراض بسیاری از مسلمانان میانه رو گردد. در بعد دیگری دولت تلاش کرده است تا با هماهنگی کشورهای همسایه چون افغانستان، ایران و روسیه و سازمان هایی چون امنیت جمعی، شانگهای بر روند تحرکات تندروهای افراطی نظارت دقیقی داشته باشد. در این بین اکنون دوشنبه تلاش میکند تا از یک سو مانع پیوستن تندروهای تاجیکی (از تاجیکستان و یا روسیه) به مناطقی چون سوریه و عراق گردد. از سوی دیگر هم با رصد دقیق نیروهای تاجیک عضو داعش در عراق و سوریه مانع بازگشت آنها به تاجیکستان گردد و در همین راستا اکنون نگران تحرکات در مرز با افغانستان است. در این راستا دولت تاجیکستان از چنین امری، احساس ناامنی می کند. چنانچه رئیس کل گارد مرزی اداره تحت کمیته امنیت ملی تاجیکستان گفته است که حدود ۱۵۰۰ تن از گروه های تروریستی داعش در مرز تاجیکستان و افغانستان جمع شده اند.

عوامل موثر بر آینده حضور داعش در تاجیکستان:

در واقع تاجیکستان فقیرترین کشور اتحادیه جماهیر شوروی سابق است و با افغانستان مرز مشترک دارد. در این بین اکنون برخی از مقام های افغان هشدار داده اند که برخی مناطق در شمال این کشور برای آموزش شبه نظامیان خارجی از جمله از چین، تاجیکستان و پاکستان استفاده می شود و این امر با توجه به مرز 1400 کیلومتری تاجیکستان با افغانستان میتواند بستری برای حضور داعش در تاجیکستان باشد. از سوی دیگر با توجه به شرایط اقتصادی در روسیه و کار هزاران تاجیک در

آنجا داعش می تواند بسیاری از آن‌ها را در مسکو به خود جذب کند و با آموزش به تاجیکستان روانه کند. گذشته از این نیز باید توجه داشت که در سال‌های اخیر به دلایل مختلف، بحث اسلام‌گرایی و افراط‌گرایی در تاجیکستان باهم درآمیخته شده است و اگر رشد جریان‌های افراطی پیرامون تاجیکستان و حضور جریان‌های وابسته به آن‌ها در دره فرغانه همانند حزب‌التحریر افزایش یابد در واقع حضور داعش در تاجیکستان نیز دور از انتظار نخواهد بود. در بعد دیگری هر چند دولت اکنون گرایش‌های تندرو و رادیکال تحت تأثیر جریان‌های اسلامی جهان عرب و به‌ویژه گروه‌هایی همانند القاعده و داعش را تحت کنترل نسبی دارد، اما اگر این نیروها تحت تأثیر تلاش‌های عناصر خارجی بیشتری باشند و مورد حمایت برخی از قدرت‌های غربی قرار گیرند تهدید داعش برای دولت تاجیکستان بیشتر خواهد شد. در این بین در شرایطی که دولت بر جدایی دین از سیاست اصرار می‌ورزد، اگر نتواند به درستی راه اسلام میانه و هواداران آن را نشان دهد و به حمایت گسترده از این جریان پردازد عملاً دایره نفوذ تندوها و سلفی‌ها در کشور گسترده تر خواهد شد و زمینه نفوذ داعش فراهم تر خواهد شد. در بعد دیگری در واقع هر چند اخیراً سرهنگ حلیم اف (که اعلام کرده بود با هدف برقراری خلافت اسلامی به تاجیکستان بازخواهد گشت) هدف حمله جنگنده‌های نظامی سوریه قرار گرفت و کشته شد اما نوع استراتژی داعش در تاجیکستان هم می‌تواند بر میزان تهدید این گروه در تاجیکستان موثر باشد. در کنار این نیز عواملی چون نوع توان دولت بر ضد گروه‌های افراطی در شرق تاجیکستان، نفوذ گروه‌های افراطی آموزش دیده در افغانستان و پاکستان، حمل‌ونقل مواد مخدر از افغانستان به تاجیکستان و اوضاع اقتصادی در تاجیکستان می‌تواند جذابیت‌های مناسبی برای ورود داعش در تاجیکستان ایجاد کند.